

Geçici koruma altındaki Suriyeliler ve Türkiye'deki YEDAM hizmet ağı: Bölgesel dengeye ekolojik bir bakış

Giriş

Göç, küresel ölçekte demografik yapıyı ve halk sağlığı dinamiklerini derinden etkileyen bir olgudur. Savaş, yoksulluk ve uyum güçlükleri gibi nedenlerle zorla yerinden edilme; travma, belirsizlik ve sosyal dışlanma gibi çok boyutlu stresörler aracılığıyla ruhsal bozukluklar ve bağımlılık davranışları için önemli risk faktörleri oluşturmaktadır. Türkiye, Ekim 2025 itibarıyla yaklaşık 2,5 milyon geçici koruma altındaki Suriyeliye ev sahipliği yaparak dünyadaki en büyük mülteci nüfuslarından birini barındırmaktadır. Bu durum, ruh sağlığı ve bağımlılık hizmetlerine yönelik ek talepler yaratmakta; ancak kültürel, dilsel ve yapısal engeller nedeniyle bu grupların hizmetlere erişimi sınırlı kalmaktadır. Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM), bağımlılıkla mücadelede ülke çapında ücretsiz ve kanıta dayalı danışmanlık hizmeti sunarken, bu merkezlerin coğrafi dağılımının göçmen nüfus büyüklüğü ve yoğunluğuyla ilişkisi henüz sistematik olarak incelenmemiştir. Bu çalışma, geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı ile YEDAM merkezlerinin dağılımı arasındaki ilişkiyi ekolojik düzeyde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma Tasarımı ve Yöntemler

Bu çalışma, Türkiye'deki 81 ilde geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı, kayıtlı Suriyelilerin toplam il nüfusuna oranı ve YEDAM merkezlerinin dağılımı arasındaki ilişkiyi bölgesel düzeyde inceleyen ekolojik, tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırmadır. Veriler, Ekim 2025'te T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın kamuya açık veri tabanından ve YEDAM'ın resmi web sitesinden elde edilmiştir. Her il ve bölge için kayıtlı Suriyeli sayısı, Suriyelilerin toplam nüfusa oranı (%) ve YEDAM merkezi sayısı değişken olarak kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS 27.0 ile yapılmış; verilerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle non-parametrik testler tercih edilmiştir. Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesi arasındaki farklılıklar Kruskal-Wallis H testi ile değerlendirilmiş, anlamlı fark bulunduğu Bonferroni düzeltilmeli Dunn çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Spearman sıra korelasyon analizi ile incelenmiş, $p < 0,05$ anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular

Çalışmada 81 ilden elde edilen verilere göre, Türkiye genelinde geçici koruma altındaki toplam Suriyeli sayısı 2.419.425, kayıtlı Suriyelilerin ortalama nüfusa oranı $1,77 \pm 3,48$ ve toplam YEDAM merkezi sayısı 104 olarak bulunmuştur. YEDAM merkezi başına düşen ortalama Suriyeli sayısı 23.205 ± 55.316 'dır. Bölgesel analizde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi en yüksek Suriyeli sayısına (692.230) ve merkez başına en yüksek Suriyeli yoğunluğuna (75.778) sahipken, Karadeniz Bölgesi en düşük değerlere (23.485 Suriyeli, merkez başına 1.305) sahiptir. Bölgeler arasında Suriyeli oranı ve merkez başına düşen Suriyeli sayısı açısından anlamlı fark bulunmuştur (Kruskal-Wallis $H = 41,30$ ve $39,21$; $p < 0,001$). Bonferroni düzeltilmeli Dunn testi, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinden anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir ($p < 0,01$). Ülke genelinde Suriyeli sayısı ile YEDAM merkezi sayısı arasında zayıf ama anlamlı pozitif korelasyon bulunmuştur ($\rho = 0,27$; $p = 0,015$). Suriyeli oranı ile merkez başına düşen Suriyeli oranı arasında çok güçlü pozitif korelasyon saptanmıştır ($\rho = 0,961$; $p < 0,001$).

Sonuç

Bu ekolojik çalışma, geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus ile YEDAM merkezlerinin bölgesel dağılımı arasında anlamlı bir pozitif korelasyon olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, YEDAM'ın ülke çapındaki hizmet ağına güçlü bir temel oluşturduğunu ancak özellikle Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde merkez başına düşen Suriyeli sayısının anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, yüksek göçmen yoğunluğuna sahip bölgelerde YEDAM kapasitesinin artırılmasının hizmete erişimde eşitliği daha da geliştirebileceğine işaret etmektedir. Çalışma, bağımlılık danışmanlık hizmetlerinin bölgesel planlamasında göçmen nüfus dinamiklerinin dikkate alınması gerektiğine dair bilimsel kanıt sunmakta ve YEDAM'ın kapsayıcılığını artırmaya yönelik stratejilere referans oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: danışmanlık, sağlık hizmetlerine erişim, mülteciler